

урядом на пільгових умовах конкретним компаніям чи галузям; встановлення урядом тарифів (податок на імпорт чи експорт, ціни, що визначаються державою, створення ринкових бар'єрів), які захищають певні галузі промисловості чи підприємства; забезпечення особливих інтересів через зловживання законодавством для схвалення і збереження ділових інтересів; у феномені «дверей, що крутяться» (відносини між законодавцями чи регуляторами і галузями, які вони регулюють, що передбачають перехід осіб, які були зайняті у регулюючих органах, на роботу у підприємства, які вони колись регулювали, і навпаки); ліцензування професійної діяльності – надання дозволу від керівного органу, який необхідний для певного виду діяльності [4].

Отже, явище непотизму має цілий ряд негативних наслідків: 1) виникають клани (приватні інтереси превалюють над загальнодержавними); починається узурпація влади; 2) формується закрита еліта, яка приречена на самознищення, так як вона не в змозі ефективно управляти країною; 3) формування кланів сприяє формуванню негативного іміджу, зростання недовіри і громадського невдоволення.

Список використаних джерел

1. Конвенція ООН проти корупції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon1.rada.gov.ua/>
2. Діденко І. Непотизм, фаворитизм та кронізм як причини виникнення конфлікту інтересів / І. Діденко // Підприємництво господарство і право. – 2017. – № 8. – С. 103–106
3. Сафина Д. М. Влияние фаворитизма и непотизма на организационное и экономическое развитие [Електронний ресурс] / Д. М. Сафина // «Дискуссия». Полит.
4. Cronyism in America [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.freedompartners.org/issues/cronyism-in-america/> журн. науч. публикаций. – 2013. – № 10. – Режим доступу: <http://journal-discussion.ru/publication.php?id=949>.

Гладкий В'ячеслав В'ячеславович,

аспірант Навчально-наукового інституту права імені князя Володимира Великого Міжрегіональної академії управління персоналом

ЗАБОРОНА НЕПОТИЗМУ В УКРАЇНІ

До сьогодні низка вчених та практиків продовжує розуміти корупцію в якості порушення антикорупційного законодавства, що об'єктивовано вкрай вузьким діапазоном поведінки [1, с. 93]. Досить часто феномен корупції зводиться лише до хабарництва, яке є базовою формою корупції, що тривалий час, дійсно, ототожнювався із вказаним порушенням законодавства (до речі, у Республіці Білорусь в законі про кримінальну відповідальність досі не використовується поняття

«корупція», а відповідальність передбачається лише за «хабарництво» [2, с. 125]). Між тим, феномен корупції, що постійно еволюціонує, сьогодні існує в межах різних форм прояву, котрі кількісно та модельно змінюються [3, с. 4002]. Однією з цих форм прояву корупції є фаворитизм, особливим видом якого слід назвати непотизм, що повністю принизив систему державної влади України та продовжує визначати її стратегію розвитку.

Зауважимо, що непотифічна практика, як вид фаворитизму (окремої форми корупції), може бути поділена на два види (у залежності від характеру її впливу на суспільство), а саме:

(1) суспільно шкідлива непотифічна практика, що виявляється в організації та існуванні непотифічних відносин (не зважаючи на мету і завдання їх організації та існування), в межах яких не було вчинено жодних інших зловживань, обумовлених цими відносинами. Тобто, навіть, якщо сторони відповідних корупційних відносин не планували чи ще не встигли вчинити корупційні діяння обумовлені непотифічною змовою, організація цих відносин презюмує їх соціальну шкідливість (адже ними порушується антикорупційне законодавство, законодавство про державну службу, знижується довіра суспільства до державних органів, створюється середовище для панування корупції у державних органах тощо);

(2) суспільно небезпечна непотифічна практика, котра виявляється у тому, що непотифічні змовники, організувавши відповідні корупційні відносини, функціонують в них, переслідуючи спільну мету – вчинення корупційних відносин найбільш оптимальним чином, використовуючи можливості цих відносин.

З огляду на викладене, можна дійти висновку, що непотифічна практика повинна заборонятись законодавством, передбачати для непотифічних змовників юридичну відповідальність, що, певна річ, не повинна бути неоднаковою для сторін обох видів вказаних відносин. Між тим, слід зазначити, що в Україні непотизм, як вид окремої форми корупції – фаворитизму, забороняється у ст. 27 «Обмеження спільної роботи близьких осіб» Закону України «Про запобігання корупції» передбачається комплекс правил, а також у ст. 32 «Обмеження щодо призначення на посаду» Закону України «Про державну службу» (далі – ЗУ «ПДС»), ст. 12 «Обмеження, пов'язані з прийняттям на службу в органи місцевого самоврядування та проходженням служби» ЗУ «Про службу в органах місцевого самоврядування».

В абз. 1 ч. 1 ст. 27 ЗУ «Про запобігання корупції» закріплюється наступне правило: особи, зазначені у підпунктах «а», «в»–«з» п. 1 ч. 1 ст. 3 цього Закону, «не можуть мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам» (Загальне правило заборони непотизму). У свою чергу в абз. 2 ч. 1 ст. 27 вказаного Закону законодавець зобов'язує осіб, котрі претендують на зайняття посад,

зазначених у підпунктах «а», «в»–«з» п. 1 ч. 1 ст. 3 цього Закону, повідомити керівництво органу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі близьких їм осіб (Правило інформування про перспективи виникнення непотизму). Поряд із тим, у ч. 2 ст. 27 цього ЗУ врегульовуються питання виникнення обставин, в яких у практичній дійсності недотримуються вимоги ч. 1 ст. 27 зазначеного Закону (Правило реагування на непотифічні відносини). Відтак, у разі виникнення обставин, що порушують окреслені вимоги, відповідні особи (тобто, зазначені у п. п. «а», «в»–«з» п. 1 ч. 1 ст. 3 ЗУ «Про запобігання корупції»), близькі їм особи мають вживати заходів щодо усунення таких обставин у 15-денний строк. При цьому, якщо в цей строк вказані обставини добровільно не були усунуті, відповідні особи або близькі їм особи в місячний строк з моменту виникнення обставин підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, що виключає пряме підпорядкування, а якщо це переведення виявляється неможливим – особа, яка перебуває у підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади. З огляду на це, можемо припустити, що законодавець вказані обставини не розуміє в якості таких, що можуть бути обумовлені винуватими діяннями, та бути оцінені в якості фактичної підстави для юридичної відповідальності (не викликає сумнівів, що наслідки у виді переведення не є заходом юридичної відповідальності).

Між тим, звернемо увагу на те, що в абз. 2 ч. 2 ст. 32 ЗУ «ПДС» конкретизується «Правило реагування на непотифічні відносини». Зокрема, в означеній нормі Закону вказується на те, що вжиття заходів до усунення порушення вказаного обмеження у місячний строк здійснюється керівником державної служби. «Для цього керівник державної служби може перевести державного службовця за його згодою на іншу рівнозначну вакантну посаду державної служби в цьому державному органі або дати згоду на переведення до іншого державного органу». Окрім цього, в «такому разі переведення державного службовця здійснюється без обов'язкового проведення конкурсу». Зважаючи на це, можемо припустити, що сам факт непотифічних відносин (у разі їх виявлення; при цьому, не будемо зупинятись на тому, що використання вказаного «інструменту» дозволяє отримувати необхідні посади на державній службі, оминаючи участі у конкурсах) обумовлює юридичні наслідки їх припинення у максимальний строк – близько 45 днів (15-денний строк добровільного усунення порушення та місячний строк здійснення керівником державної служби заходів до усунення обставин порушення) та не обумовлює притягнення порушників до адміністративної чи кримінальної відповідальності. Утім, означене потребує наступного уточнення:

(1) неналежне усунення (чи не усунення) керівником державної служби обставин порушення обмеження щодо спільної роботи близьких осіб (порушення «Правила реагування на непотифічні відносини»)

обумовлює можливість притягнення його до відповідальності. В ч. 3 ст. 32 ЗУ «ПДС» встановлюється, що керівник державної служби, котрий порушив вимоги абз. 2 ч. 2 ст. 32 зазначеного Закону, несе відповідальність, встановлену законом (Правило протидії проквіталізму непотифічної практики). Як виявляється, вказане правило має очевидний антипротекціоністський характер та сутнісним чином спрямоване на унеможливлення корупційного покровительства непотифічної практики на державній службі;

(2) порушники ч. 1 ст. 27 ЗУ «Про запобігання корупції» (порушники «Загального правила заборони непотизму») підлягають відповідальності за чинним законодавством (Правило протидії непотизму). У ч. 4 ст. 32 ЗУ «ПДС» вказується, що особи, котрі не повідомили керівника державної служби про обставини призначення на посаду державної служби особи, яка буде прямо підпорядкована близькій особі або котрій будуть прямо підпорядковані близькі особи, несуть відповідальність, встановлену законом. Проте, у цьому сенсі виникає закономірне питання: про який саме вид юридичної відповідальності (та про які саме заходи) йдеться законодавцем у «Правилі протидії непотизму»?

Вказані питання, безумовно, повинні бути вирішені у короткостроковій перспективі, у достатній мірі унеможливаючи непотифічну практику в нашій державі. При цьому слід враховувати наступне: наявна практика свідчить про те, що особи, котрі порушують обмеження спільної роботи близьких осіб, притягуються до адміністративної відповідальності, як правило, за ст. 172-7 КАП, хоча конфлікт інтересів є порушенням, пов'язаним з корупцією, а непотизм, будучи видом фаворитизму (форма прояву корупції), є специфічним проявом феномену корупції.

Список використаних джерел

1. Гладкий В.В. Дифузія антиконкурентної та корупційної практики / В.В. Гладкий // Конкуренція та конкурентна політика очима професіоналів та молоді: зб. матеріалів Міжнар. наук. інтернет-конф. (м. Київ, 15 червня 2018 р.). – Київ: Вид-во Антимонопольного комітету України, 2018. – С. 93–107.

2. Заросило В.О. Хабарництво як базисна форма прояву корупції / В.О. Заросило, В.В. Гладкий // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2018. – Вип. 16. – С. 123–139.

3. Hladky V. The Manifestation of Corruption in Eastern Europe / V. Hladky // Path of Science. – 2018. – Vol. 4, № 1. – P. 4001–4012. – DOI:10.22178/pos.30-5.